

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. februarija 1878.

Obseg: Kedaj in zakaj zemlja peša. (Dalje in konec.) — Kako na Nemškem cenijo koprive. — Kako predenico (Klee-seide) v različnih deželah pokončujejo. — Hudo prerokovanje sadjerejcem. — Kava pred državnim zborom Dunajskim. — Književstvo slovansko. — Car Ruski in narod Ruski. — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Našidopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kedaj in zakaj zemlja peša.

(Dalje in konec.)

Vzroki, po katerih rodovitnost zemlje uboža, so:

1. Preobilna moĉa. Preobilna voda poplavi vse tiste rudninske obstojne dele zemljišĉa, ki se v nji stopiti dajo; kar je rastlinskih in živalskih za živež rastlinam potrebnih, jih skisa. Živa priĉa tega so nam moĉvirna zemljišĉa.

2. Pomanjkanje mokrote. Će pa zemljišĉu nasproti vode manjka, se tisti deli, ki so živež rastlinam, v nji raztopiti ne morejo, in kar se ne raztopi, ne dá rastlinam živeža; tudi ostanki rastlinskih koreninic, kateri ostanejo po košnji ali žetvi v zemlji, se ne morejo zgnojiti, ampak se spremené v nerodovitno, oglju enako resjo prst, ki polagoma iz zemlje zgine. Živa, veliĉanska priĉa tega so štepe in velike pešĉene planjave, kjer so nekđaj gojzdi bili, pa so vès les izsekali in niso skrbeli za nov zarod.

3. Će se na navadnih njivah, senošetih in gojzdih zemlji z žetvijo, košnjo, sekanjem lesa in grabljenjem stelje veĉ jemlje, kakor po gnoji in zraku povraĉa.

Poglavni vzrok, da oslabé in obožajo obdelovana zemljišĉa, je iskati v tem, da izginejo tisti raztopljeni drobci zemlje, ki imajo gnjilic in fosforno kislino v sebi. Od pogube teh drobcev posebno izvira nerodovitnost zemljišĉ, vĉasih pa tudi od pogube pepélika, apnice ali lojnice, morebiti tudi od pogube žveplene kisline.

Opešajo in nerodovitne postanejo:

- revne, rahle in lahke zemljine veliko prej, kakor teške ilovnate;
- zemljišĉa visokoležeĉa in suha prej, kakor nizka in bolj vlažna;
- ki imajo plitvo zemljo in se plitvo orjejo, poprej, kakor taka, ki imajo globoko zemljo in se globoko orjejo;
- ki se slabo ali s slabim gnojem gnojijo poprej, kakor taka, ki se obilno gnojé z moĉnim, dobro podelanim, zlasti dobro gnjilĉnim in fosforokislím gnojem;
- goliĉave poprej, kakor z rastlinami zarašĉena zemljišĉa;
- zemljišĉa, na katerih sadeži redko stojé in nimajo velikó perja, veliko prej od tacih, kjer bolj košate rastline gosto stojé;

- ĉe se ravno tisti sadeži zmiraj na enem zemljišĉu pridelujejo, bo njiva veliko prej opešala, kakor taka, na kateri se pridelki veĉkrat preminjajo;
- rastline, ki potrebujejo veĉ ĉasa za rast, izpijejo zemljo bolj od tacih, ki hitreje z njive pridejo, zato jo izmolzejo take, ki na nji popolnoma dozore, hitreje od tacih, ki se še zelene kosijo;
- rastline, od katerih malo korenin in perja na zemljišĉu ostane, veliko prej od tacih, ki jej popušĉajo veĉ tacih ostankov.

Iz naštetih teh vzrokov, po katerih se zemlja poprej izmolze in oslabi, bo vsak kmetovalec lahko presodil, kako ravnati, da se bo zemljišĉe njegovo, naj bo njiva, senošet ali gojzd, rodovitniše vzdržalo.

Kako na Nemškem cenijo koprive.

Ćasnik „Rhein. Courier“ piše o koprivah tako-le: „Zadnja leta se mnogo govori in piše o dobiĉku, ki bi ga kmetovalci dobili, ako bi se poprijeli pridelovanja kopriv. Celó to že nekateri trdijo, da ta predivnata rastlina, za katero se dozđaj nihĉe ni brigal, je v stanu, pa vólo nadomestiti. Al praksa je vse kaj drugega. Nihĉe se ni hotel potruditi, kopriv sejati, nihĉe ni hotel s kopriv prediva delati. Gospá pl. Rössler v Langenschwalbachu bila je prva, katera je veĉ polja obsejala s koprivami. Na njeno priporoĉilo in po njenem poduku je potem neka vas v okraji Langenschwalbachu prva zaĉela koprivo pravilno sejati in jo kot konopljo obdelovati. Mi smo predivo videli. Bilo je fino kakor svila, preja pa niĉ manj moĉna in niĉ manj lepa kakor konopnena. Zđaj, ko je prvi zaĉetek narejen, se v okolici tega okraja že prav veliko kopriv prideluje. Kraljevi nadgozdinar je v gozdu odloĉil veĉ krajev, kjer po narejenem naĉrtu koprivo sejejo; prihodnjo jesen se bode pridelek v pisarnici okrajne gosposke v Schwalbachu na cente vaga. Minister poljedelstva dr. Friedenthal v Berlinu je s posebnim pismom gospó Rösslerjevo zarad njenega obĉno koristnega in vspešnega truda pohvalil in ukazal, da se ima njen pridelek — od presne koprive do najfineje preje — v kmetijskem muzeji v Berlinu in v obrtnijskem muzeji v Kaselu na ogled postaviti. Vrh tega so na spodbudo gospé Rösslerjeve grajšĉaki v Wetterau-u in udje kmetijske družbe v Frankobrodu na M. sklenili, da vsak izmed njih hoĉe en oral dobre pšeniĉne zemlje s koprivami obsejati. Potem se bo pokazalo, ali kopriva, katera je z vsako zemljo zadovoljna, v posebno dobri

zemlji ne dá še boljšega pridelka. — Že dohajajo gospej Rösslerjevi od mnogih kmetijskih družeb iz Nemčije, Ogerske, Švajce itd. vprašanja, kako ona ravná s setvijo kopriv in daljim obdelovanjem. Še to naj opomnimo, da je v jeseni najugodnejši čas, koprivne zatiče saditi, kajti koj drugo leto se morejo dvakrat, v prihodnjih letih pa petkrat žeti ali kositi.“

Kako predenico (Kleeseide) v različnih deželah pokončujejo.

Čedalje več se sliši o škodi, katero deteljšem napravljá predenica, ki jim je eden najnevarnejših plevelov ali glot.

Na Francoskem imajo že davno postavo, katera ostro veleva pokončevanje predenice. Na Pruskem je lansko leto bil oklican oster ukaz, ki žuga z občutljivo kaznijo tistim, ki so nemarni o zatiranju predenice. V našem cesarstvu pogrešamo še take postave, vendar so začela nekatera okrajna glavarstva kmetovalcem priporočati pokončevanje toliko škodljivega plevéla.

Različna so pa tudi sredstva, po katerih se ima navedeni namen doseči. C. kr. deželna vlada na Češkem je poslala okrajnim glavarstvom ukaz, naj priporočajo kmetovalcem izpuliti predenico iz deteljišč, predno dela seme, potem pa naj se na goličave napelje mešana gnojna zemlja in pa polije z zeló stanjšano raztopljino železnega vitrijola. — Na Pruskem se mora zemlja v taci krajih, kjer je predenica, ob času njenega cvetja prekopavati in predenico čisto odstraniti. — Na Francoskem so zadnja leta kmetijski časniki to-le priporočali: predenica se prav do čistega pokosi, mesto, kjer je stala, s frišnim kravjim gnojem pokrije, čez-nj pa še večkrat gnojnica polije. Pravijo, da predenica v dveh do treh tednih popolnem zgine, detelja — posebno nemška detelja pa na teh mestih začne zopet krepko rasti.

Kot čisto novo in dobro skušeno sredstvo proti predenici priporoča Francoz Duponchet žvepleni kalcijum (Schwefel-Calcium). Predenica se mora poprej do čistega pokositi in na pokošeno mesto ta prah posuti; se ve da se pokošena predenica mora čisto odstraniti.

Žvepleni kalcijum pa se mora posipati, kedar je rosa na polji, ali pa po dežji, ker brez potrebne vlage imenovana sol nima nobene moči.

Hudo prerokovanje sadjerejcem.

Pod tem naslovom je „Slov. Gosp.“ prinesel članek, ki ne veljá samo za Štajarsko, temuč tudi za druge dežele. Tako-le se med drugim glasi:

Letos menda zopet ne bo sadú na naših sadunosnih drevesih. Kajti veliko dreves bo meseca maja stalo golih, brez lista in cveta. To prerokovanje se bo na veliko škodo in žalost posestnikom celó gotovo uresničilo, če ne bodo sedaj meseca februarija in marca nevarnosti v okom šli. Nobeno leto še ni bilo po naših sadunosnih drevesih navešenih toliko goseniških zaleg, kakor letos. Te se morajo pobrati in sožgati, če ne, bode se gori navedeno prerokovanje spolnilo. Za pobiranje goseničjih zaleg nam služijo posebne škarje na dolgem kolu ali rajici. Še boljše pa nam rabi priprost železen, roglast sekač ali „akel“, ki se nekoliko znotraj in zunaj poostri tako, da se more ž njim zalega iz vejic smukati pa tudi odbijaje trebiti. Za 15–20 kr. napravi vsak kovač tako orodje, ki se potem na rajico natakne in pribije. Najbolji čas za to delo je meseca svečana ali sušca; brž ko bolj

toplo postane, pa že izlezejo male gosenčice. Treba pa iz dreves izsmukane ali izbite zalege čisto pobrati in sožgati. Kdor na tla vrženih zaleg ne pobere in ne sožge, temu ob gorkejem vremenu gosenice izlezejo in na drevesa uidejo. Ves trud bil je zastonj.*) Če pa je en posestnik svoja drevesa goseniških zaleg otrebil, ne sme soseda nemarneža brez svarjenja pustiti, ampak zahtevati, da tudi on po svojem sadunosniku enako stori. Vzajemno delo, združene moči tudi tukaj največ zdajo.

Narodno-gospodarske stvari.

Kava pred državnim zborom Dunajskim.

Magjari iščejo po vseh potih, kako bi siromašne svoje državne finance okrepčali; med drugim jim bi moral pomagati tudi povikšani dac na kavo in petrolej. In Avstrijska sedanja vlada, katera rada pleše po goslih Magjarskih, porazumela se je z Ogerskim ministerstvom o tem, da colnino (dac) stavita na 24 gold. za cent.

Odbor, v Dunajski zbornici za to izvoljen ni pritrdil vladinemu predlogu, ampak zbornici predlagal, naj colnina za kavo, ki se pripelje v dežele našega cesarstva, bode le 16 gold. Nek poslanec, da bi posređoval med predlogom vladinim in odborovim, je predlagal 20 gold. za surovo kavo, 25 gold. pa za žgano kavo.

Obpravna o dachu za kavo je pripeljala mnogo govornikov na oder; eni so zagovarjali ministerstva predlog, drugi in to možje federalistične stranke, pa ga pobijali. Gorke sta solila tudi liberalna poslanca dr. Kronawetter in Skene ministerstvu; poslanec pl. Zallinger (mož federalistične stranke) je izvrstno in temeljito razlagal pojem tega, kaj je branivna colnina (Schutzzoll), ki ne more zavoljo različnosti dežel po enem kopitu narejena biti v Avstriji; zato mora politiški program Avstrijskega federalizma dopolniti se z federalističnim gospodarstvenim programom. — Blizo v istem duhu je govoril drugi mož naše stranke dr. Oelz, ki je posebno pobijal krive ugovore nekaterih ustavovercev, ki so v govorih svojih trdili, da kava ni hrana, ki človeka siti in redi, ampak je človeku le blizo to, kar mu je žganje ali kaka druga slast, — da tedaj povikšani dac na kavo ne bode zadel toliko revnih ljudi, kakor bogatinov. Da pa to ni resnica, dokazati si je prizadjal tako-le v svojem govoru:

„Moj namen ni, obračati pozornosti slavne zbornice na moj govor, izraziti me je volja le nekatere pomislilike, ki mi vsled zaslišane debate leže na srci. Da bi se bolj krepko podpiralo od vlade namerjano vzvišanje colnine za kavo, zaradi tega so prijatelji vzviševanja colnine trdili stvari, katere so v prirodoznanskih in v državoznanskih krogih neresnične spoznane, že davno neresnične spoznane, zategadel jim ne bode moči pomnožiti zaupanja v našo parlamentarično vlado.

Skušalo se je, naslikati vzvišanje colnine za kavo kakor nekak „davek o potratu“, kateri bi malo ali komaj zadel ubožnejše ljudstvo, in zato se je govorilo: „Kava ni redilna tvarina, kava je le vžitek bogatinom in debelim ljudem, da bolj z lahka prebavljajo, zaradi tega bi zadelo vzvišanje colnine za kavo le bogatine in debeluhe. Tej trditvi moram odločno ugovarjati. Ne le, da je kava redilna tvarina, tem-

*) Tu moramo pozornost naših sadjerejcev vnovič obrniti na toliko hvaljeno „goseničjo bakljo“, ki posmodi gosenice brez škode drevesu. Vred.